

TADEUSZ MOLEND

Założenia i problemy prognozowania rozwoju leśnictwa w systemie ekonomiki planowej¹

Принципы и проблемы прогнозирования развития лесного хозяйства
в системе плановой экономики

Assumptions and problems of the forecasting of forestry development within
the system of planned economy

I. WSTĘP

Przy wyborze tematu skoncentrowano się na zagadnieniach głównie teoretycznych w przekonaniu, że w ojczyźnie C a j a n d e r a i twórców znakomitej prognozy leśnej MERA będzie można zapoznać się w czasie rozmów i dyskusji naukowych z aktualnym stanem wiedzy w dziedzinie prognozowania rozwoju leśnictwa w skali krajowej i międzynarodowej.

Uniwersytet w Helsinkach stanowi od dawna ogniwo przewodnie w rozwoju nauk leśnych we współczesnym świecie. Tu 25 lat temu, wielki uczony Prof. Eino S a a r i otwierał Trzeci Światowy Kongres Leśny, w którym wzięło udział 535 przedstawicieli 29 narodów Europy i świata. W sekcji ekonomiki i polityki leśnej tego kongresu R. F r o m e r wygłosił pionierski referat pt. „Możliwości planowania światowego gospodarstwa leśnego”.

Do tego referatu, choć w ujęciu prognostycznym, nawiązuje prezentowany wykład, który zajmuje się głównie interpretacją spornych na ogół pojęć i poglądów, między innymi na temat potrzeb prognozowania leśnictwa oraz celowości i możliwości analizy przyszłych zjawisk i procesów leśnictwa, zwłaszcza w warunkach systemu ekonomiki planowej, gdzie większość lub całość lasów stanowi własność państwową i służy zabezpieczeniu interesów społeczeństwa. Choć elementy wzrostu ekonomicznego leśnictwa światowego są na ogół znane jako dyskusyjne, to w tym referacie zasługują na przypomnienie.

Prognozy zapotrzebowania drewna w świecie w 2000 r. prezentowane (1972) przez uczestników VII Światowego Kongresu Leśnego (J. F i s c h e r, N. P o t t e r, B a l t i m o r e 1964), uzupełniają prognozy leśno-drzewne

¹ Referat wygłoszony 2.4.1975 r. na Wydziale Leśnym Uniwersytetu w Helsinkach

ekspertów FAO na lata 1975, 1980 i 2000, potwierdziły nie tylko utrzymywanie się trudności metodycznych i koncepcyjnych prognoz rozwoju leśnictwa, jako nowej gałęzi nauk leśnych i polityki leśnej, ale i konieczność ich doskonalenia.

W latach 1950—1970 notuje się w skali światowej wzrost pozyskania drewna z 1,31 do 2,37 mld m³, to jest o 80%. W analogicznym okresie notuje się w Polsce również wzrost pozyskania drewna — grubizny z 11,9 do 18,5 mld m³, ale jest to wzrost rzędu 55%, a więc znacznie niższy od trendu światowego i wynika on z konieczności oszczędzania krajowych zasobów leśnych.

Z myślą o przyszłości eksperci FAO szacowali zużycie drewna w skali światowej na 1985 rok na 3,04 mld m³, w tym 1,99 mld m³ drewna przemysłowego. Oznacza to wzrost o 28% w latach 1970—1985, w tempie dwukrotnie niższym od tempa z poprzednich 20 lat. Na VII Światowym Kongresie Leśnym prezentowano nadto pogląd prognostyczny, że w latach 1970—2000 zapotrzebowanie na drewno w świecie wzrośnie ogółem dwukrotnie, w tym w zakresie drewna przemysłowego 3-krotnie. P. W. Wasiliew („Sylwan” 1973, nr 12) nawiązując do prognozy ekspertów FAO („Unasylya” 1969, nr 4) koryguje wynik prognozy zapotrzebowania drewna w świecie 2000 roku na 4,0 mld m³ ogółem.

II. WYBÓR ZAŁOŻEŃ PROGNOSTYCZNYCH NA TLE PORÓWNAŃ MIĘDZYNARODOWYCH

Bezpośrednio po drugiej wojnie światowej niewielu ekonomistów leśnych zdawało sobie w pełni sprawę, że:

1 — Europa niebawem (1960) pogrąży się bezpowrotnie w „otchłań” deficytu drzewnego, którego wyrównanie importem okaże się z czasem nieosiągalne, mimo wzrostu cen na surowiec drzewny i produkty drewnopochodne.

2 — Strefa deficytu drzewnego ogarnie terytorialnie cały europejski kontynent od Wysp Brytyjskich po Ural włącznie, prowadząc do regresji tradycyjnych źródeł importu drzewnego i zwiększając nacisk przemysłu na wzrost wielkości wyrębu surowca drzewnego ze źródeł krajowych dla pokrycia wzrastających potrzeb bieżących.

3 — Nadzieje na szybki postęp techniczny i na wynikającą z niego substytucję drewna przemysłowego materiałami niedrzewnymi okażą się co najmniej przesadzone.

W okresie trwania III Światowego Kongresu Leśnego w Helsinkach modny był i popularny skrajny optymizm w dziedzinie postępów leśnictwa i drzewnictwa w dobie cywilizacji techniczno-przemysłowej. Dał temu wyraz E. Glesinger w swej książce wydanej (1950) pod tytułem: „A Coming Age of Wood”.

Dziś (1975) zdajemy sobie sprawę, że sytuacja leśnictwa i drzewnictwa w świecie, zwłaszcza w krajach wysoko uprzemysłowionych, jest inna, a w szczególności:

1 — Kryzys drzewny w postaci niedoboru drewna przemysłowego rodzimego pochodzenia w wielu częściach uprzemysłowionego świata jest i pozostanie na długo bezspornym faktem i uciążliwym problemem, którego rozwiązywanie i pozytywne kształtowanie wymaga ofensywy gospo-

darczej na wielkich obszarach, długich cykli reprodukcji masy drzewnej na pniu i wielkich nakładów finansowych, co umownie można by nazwać planowaniem i prognozowaniem gospodarczym. Kryzys ten występuje w „cieniu” innych „kryzysów — gigantów”: energetycznego, żywnościowego, walutowego, zatrudnienia itp.

2 — Tak zwany „Klub rzymski” w swej publikacji „Granice wzrostu” (1971) ujawnił głębokie trudności i sprzeczności rozwoju obecnej fazy cywilizacji techniczno-przemysłowej, wynikające z wyczerpywania się zasobów surowców kopalnych i surowców odnawialnych.

3 — Organizacja Narodów Zjednoczonych poprzez znany „Apel U'Thanta” (1969) i uchwały Sztokholmskiej Konferencji na temat zagrożenia „przyrodniczego środowiska człowieka” zwróciła skutecznie uwagę świata na konieczność zabezpieczania w interesie ludzkości znacznej części lasów jako objawów chronionego środowiska z wyłączeniem ich z pod wpływu eksploatacji przemysłowo-handlowej jak również na bezradność współczesnego świata w stosunku do apokaliptycznych wizji przyszłego świata w interpretacji niektórych filozofów.

4 — Deficyt drzewny Europy współczesnej rośnie z roku na rok, nie mając szans powrotu do stanu „równowagi rynkowej” i do zasady samowystarczalności w dziedzinie drewna przemysłowego, mimo że stan takiej równowagi trwał od niepamiętnych czasów do 1950 r. Wobec stabilizacji podaży drewna i eksportu z regionu europejskiego części ZSRR powstaje pytanie: czy i kto w skali Europy podejmie, zrealizuje i sfinansuje odbudowę krajowych zasobów drzewnych na pniu, mimo narastania trudności finansowych i niedoboru żywej siły roboczej w gospodarstwie wiejskim?

Europejski deficyt drzewny, jako deficyt drewna przemysłowego, osiągnął w 1975 r. wielkość 53 mln m³, co w stosunku do konsumpcji rządu 377 mln m³ stanowi 14% (średniorocznie 0,72 m³ na 1 mieszkańca) z rocznym trendem wzrostu 2,4% do 1980 r. (FAO 1969) w skali Europy geograficznej deficyt drzewny, rozciągający się na obszarze 10,5 mln km² z ludnością około 650 mln jest odpowiednio większy.

Wydaje się, że bez dostaw z ZSRR niedobór tarcicy iglastej jest dla Europy już dziś problemem nierozwiązalnym. Potwierdza to przegląd sytuacji rezerw iglastego surowca tartaczno w rejonie krajów eksportowych Europy Pn. Według ekspertów FAO wyrąb roczny w tych krajach sięga już 90% bieżącego rocznego przyrostu lub 3% wielkości zasobów drzewnych na pniu. W latach 1950—1975 wyrąb drewna w krajach Pn. Europy wzrósł z 93,3 do 120,6 mln m³ (według FAO), czyli o 30% lub o 1,2% rocznie, podczas gdy tempo wzrostu zasobów drzewnych na pniu w tych krajach nie przekracza wskaźnika 0,4%.

W czasopiśmie „Skogen” (1974) J. Fries stawiając pytanie: „Czy Szwecji wystarczą zasoby drzewne na pniu”? dochodzi w konkluzji do dość pesymistycznej odpowiedzi: „Najnowsze obliczenia wykazują, że zasoby drzewne Szwecji stanowią ograniczony czynnik w ekspansji gospodarczej przemysłu w tym kraju. Wprawdzie w ostatnich 50 latach ogólna zasobność lasów Szwecji wzrosła o 50%, z 1600 do 2400 mln m³, to w 1968 r. trend został przerwany na skutek stałego wzrostu rozmiaru wyrębu na bieżące potrzeby, to znaczy wyrąb roczny osiągnął poziom przyrostu netto rządu 72 mln m³.

Nic dziwnego, że w zakresie tarcicy iglastej w Europie (bez ZSRR)

FAO w swym wydawnictwie z 1974 r. notuje dla lat 1973—1975 generalny spadek: zapotrzebowania o 8,3%, produkcji o 6,9% i importu o 26%, przy względnej stabilizacji zapotrzebowania i produkcji tarcicy liściastej.

W krajach RWPG proces przyspieszonej industrializacji wywołuje podobne napięcia w kształtowaniu bilansu drzewnego i nowe problemy wzrostu gospodarczego.

Praca P. W. Wasiliewa pt. „Lesnyje resursy SSSR siegodnia i zawtra” (Izd. „Znanije”, Moskwa 1969) zawiera próbę naukowej diagnozy i zarysu prognozy leśnictwa ZSRR, na które liczy jeśli nie cała Europa, to przynajmniej niektóre kraje RWPG.

ZSRR ze swymi 80 mld m³ na pniu, najbogatszy w świecie kraj w dziedzinie bogactw leśnych, zahamował w 1974 r. swój eksport tarcicy iglastej na poziomie 8,0 mln m³ przy stanie importu europejskiego 27,2 mln m³. Według oficjalnych danych powierzchnia zalesiona wynosi (na 1.I.1966) 746 mln ha, z tego w części europejskiej 226 mln ha. Przeciętny roczny przyrost drzewny (jako iloraz zasobów na pniu przez średni wiek drzewostanów) w lasach ZSRR ocenia się na 844 mln m³, ogólny wyrąb (1970) na 386 mln m³, a drewna użytkowego — 275 mln m³. Etat roczny według danych urządzania lasu z 1967 r. wynosi 615 mln m³, w tym 388,1 mln m³ — drewno iglaste. W ogólnym etacie na drewno użytkowe przypada 64,5%, a w grupie iglastych 74% (s. 33).

Według P. W. Wasiliewa („Sylwan” 1973, nr 12) zapotrzebowanie na drewno w ZSRR w latach 1961—1980 podwoi się, dochodząc do 700 mln m³ rocznie. Oznacza to, że w 1980 r. zużycie drewna przemysłowego w ZSRR przy ludności 278 mln mieszkańców osiągnie poziom 1,9 m³ na 1 mieszkańca rocznie (na poziomie wskaźnika konsumpcji drewna w USA w 1971 r.), dochodząc do granic samowystarczalności odpowiadającej dostawom krajowym rzędu około 80% wielkości przeciętnego rocznego przyrostu.

Źródło importu drzewnego z ZSRR dla Europy „wysycha” już dla bieżącej generacji, chyba że na terenie europejskiej części ZSRR nastąpi skokowy proces odbudowy zasobów drzewnych na pniu, o którym wspomina P. W. Wasiliew na przykładzie modelu kaliningradzkiego. Tu w latach 1960—2000 ma nastąpić wzrost zasobów o 50% w ciągu około 40 lat oraz wzrost pozyskania o 80% dzięki nakładom inwestycyjnym i intensyfikacji hodowli lasu.

Kraje RWPG (Polska, Czechosłowacja, NRD, Węgry i Rumunia) dysponujące obszarem lasów 23,8 mln ha, zasobami drzewnymi na pniu rzędu 3,9 mld m³ przy ludności 94,5 mln mieszkańców (1970) stosują roczny rozmiar wyrębu (63,1 mln m³) zbliżony do wielkości przeciętnego rocznego przyrostu drzewnego (65 mln m³), co świadczy o pełnym wykorzystaniu istniejących możliwości i gotowości przejścia na import uzupełniający własny deficyt drzewny.

W Polsce podjęto kierunkowe decyzje, aby jedna generacja Polaków podwoiła poprzez przyspieszenie industrializacji kraju stan posiadania sił wytwórczych w przemyśle, a odpowiednio w rolnictwie, leśnictwie i innych gałęziach gospodarki narodowej co nazywa się „programem budowy drugiej Polski”. Zadanie to będzie z pewnością wykonane przed 2000 r., co genralnie narzuca odpowiednie trendy wzrostu poszczególnym branżom.

III. INFORMACJA W SPRAWIE POLSKICH DOSWIADCZEŃ W DZIEDZINIE PROGNOZOWANIA ROZWOJU LEŚNICTWA

Prognozyka w dziedzinie leśnictwa i drzewnictwa w Polsce jest dyscypliną stosunkowo młodą. Jej geneza sięga 1965 r., kiedy to w Warszawie odbyło się pierwsze międzynarodowe sympozjum naukowe krajów RWPG na temat prognozowania rozwoju leśnictwa, ze szczególnym uwzględnieniem naukowych podstaw kształtowania przyszłego bilansu drzewnego w warunkach systemu ekonomiki planowej. Pierwsze akty normatywne o wprowadzeniu prognoz perspektywicznych i przestrzennych do systemu planów techniczno-ekonomicznych zostały wydane w 1970 r.

W latach 1970—1975 opracowano w instytutach naukowych Ministerstwa Leśnictwa i Przemysłu Drzewnego kilka podstawowych prognoz branżowych, między innymi:

— prognozę przestrzennego zagospodarowania leśnictwa i drzewnictwa jako część składową pierwszego po wojnie planu przestrzennego zagospodarowania sił wytwórczych (1970—1990)

— prognozę rozwoju leśnictwa w perspektywie 1975—2000 i 2000—2030;

— prognozę rozwoju przemysłu drzewnego i celulozowo-papierniczego (1975—2000);

— prognozę zatrudnienia kadry wykwalifikowanej w leśnictwie i drzewnictwie (1970—1990);

— program zagospodarowania leśnictwa i drzewnictwa (1976—1980);

— prognozę badań i wdrożeń naukowych w obu branżach do 1980 r.

Jeśli chodzi o metodykę i przedmiot prognozowania rozwoju leśnictwa i drzewnictwa, to w warunkach niedoboru specjalistów naukowych w zakresie prognozyki branżowej wykorzystano jako materiały informacyjne kolejne wersje fińskiej prognozy leśnictwa znanej jako „MERA”, prognozy rozwoju drzewnictwa europejskiego opracowane przez ekspertów FAO na lata 1975, 1980 i 2000, prognozy robocze rozwoju leśnictwa krajów RWPG na lata 1970—2000 i prognozę rozwoju drzewnictwa dla USA w wersji oficjalnej pt. „Timber Trends in the United States” na okres 1952—2000 (Washington 1965, Report nr 17).

Zdając sobie sprawę z braku analogii w porównaniach międzynarodowych w metodyce prognoz leśnych opracowaliśmy i wdrożyli do praktyki nową metodę prognozowania leśnictwa i drzewnictwa zwaną „metodą modelowo-wskaźnikową”, przechodząc stopniowo od koncepcji prostych dedukcyjnych modeli branż do modeli ekonometrycznych i cybernetycznych w przyszłości, które oparto na dwu wyjściowych zasadach: bilansu nakładów i zamierzonych etapowo wyników oraz melioryzmu zaspokojenia potrzeb społeczeństwa przy równoczesnym dążeniu do zachowania zasady samowystarczalności kraju w zakresie drewna.

Wyrazem konkretnych wymienionych zasad stały się wskaźniki (parametry) wzrostu gospodarczego leśnictwa i drzewnictwa, o których z braku miejsca i czasu nie można tu mówić w formie bardziej szczegółowej.

Podstawę wyjściową wymienionych wyżej prognoz stanowi diagnoza stanu wyjściowego, oparta na wynikach inwentaryzacji lasów państwo-

wych zakończonej w 1967 r. Stan zasobów wszystkich lasów w Polsce notuje GUS na blisko 910 mln m³ z korą.

Nie wszystkie lasy mogą jednakowo partycypować w realizacji zadań produkcyjnych, wyłączyć trzeba Parki Narodowe, parki krajobrazowe, rezerwy leśne, zwłaszcza tzw. „ścisle” i lasy ochronne tworzone z punktu widzenia ochrony środowiska, rolnictwa, gospodarki wodnej oraz tereny intensywnej gospodarki turystyczno-wypoczynkowej. Jeśli docelowo przyjąć dla Polski model węgierski (70% — lasy produkcyjne, 10% — lasy parkowo-rezerwatowe, 20% — lasy ochronne wszelkich typów), to aktualnie górny pułap dostaw drzewnych w okresie 1975—2000 nie powinien przekraczać z krajowej bazy leśnej poziomu 25 mln m³ drewna okrągłego (grubizny i drobnicy) rocznie, a w ostatnich latach bieżącego stulecia po dodaniu możliwości produkcyjnych zadrzewień i plantacji drzewnych poza lasem — 30 mln m³ drewna.

Weryfikacja operatów urządzenia lasu przeprowadzona w 1974 r. w lasach państwowych na obszarze około 60% arealu całości tej podstawowej w Polsce grupy własnościowej wykazała, że w latach 1967—1974 nastąpił generalnie dalszy wzrost zasobów drzewnych na pniu o kilkanaście procent, ale jeżeli ma być realizowana prognoza wzrostu zasobów według modelu szwedzkiego (1,0% rocznie, wzrost wielkości zasobów o 50% w ciągu 50 lat 1975—2025), to nie wiele zostaje na rzecz bieżącego wzrostu rozmiaru użytkowania lasów państwowych.

Inwentaryzacja zasobów na pniu potwierdziła pogląd, że istniejące zasoby drzewne w kraju są niewystarczające dla forsownie uprzemysławianego kraju już w 1975 r., w którym konsumpcja drewna na cele przemysłowe przy 34 mln mieszkańców przekracza (po odliczeniu eksportu netto) limit 0,6 m³ na 1 mieszkańca. Jeśli perspektywicznie założy się europejskie wskaźniki konsumpcji drewna przemysłowego w Polsce, która znajdzie się generalnie w pierwszej dziesiątce uprzemysłowionych krajów świata, wtedy okaże się (patrz tabela), że powstaną trwale nie-

Rok	wskaźnik m ³ /1 m.	ludność mln	konsumpcja mln m ³	dostawy kraj. mln m ³	deficyt w mln m ³
2000	1,0	38,6	39	30	9
2030	1,5	45	63	35	28
2050	1,5	50	75	35	40

dobory drewna rzędu 10—40 mln m³ rocznie w pierwszej połowie przyszłego stulecia. Jeszcze w 1975 r. Polska z dostawą 23,7 mln m³ surowca drzewnego jest samowystarczalna na poziomie konsumpcji 0,7 m³ na 1 mieszkańca (bez eksportu) dzięki temu, że 10% dostaw krajowych pokryje się drobnicą na ścier i na płyty drzewne. W końcu bieżącego stulecia blisko 25% zaopatrzenia przypadnie na import, głównie z ZSRR, a reszta to: 20 mln m³ grubizna lasów państwowych, 2 mln m³ grubizna z lasów niepaństwowych, 3 mln m³ odpady drzewne przemysłowe i 5 mln m³ zrębki. W następnym okresie dostawy zrębków wzrosną do 10 mln m³, czyli około 1,0 m³ na 1 ha lasu.

IV. TEZY KOŃCOWE

1 — Rozwój cywilizacji techniczno-przemysłowej w przyszłości zwiększa zapotrzebowanie nie tylko na dostawy drewna przemysłowego (jednostkowo i globalnie), ale także na ochronno-kulturalne wartości lasu (świadczona) na rzecz środowiska przyrodniczego i współczesnego człowieka i to szybciej od realnych możliwości zaspokajania tych potrzeb w skali jednostek, krajów i makroregionów świata, zwłaszcza w rejonach wysokiego uprzemysłowienia o najwyższej kulminacji negatywów cywilizacyjnych.

2 — Europejskie kraje RWPG osiągną w latach 1975—1980 górne granice samowystarczalności w zakresie kształtowania swych bilansów drzewnych, przechodząc tymczasowo do pokrywania niedoborów bilansowych bądź w ramach ekonomicznej integracji wspólnoty RWPG, na wzór dostaw ropy, rudy żelaza i itp., do czasu odbudowy własnych zasobów leśnych na miarę potrzeb i możliwości.

3 — Granice racjonalnej i docelowej autarkii dalekich w czasie prognostycznych bilansów drzewnych stanowią nie tylko w krajach RWPG problem otwarty, dyskusyjny, badawczy. Ponieważ system ekonomiki planowej wyklucza możliwość powrotu do eksploatacji czy kryptoeksploatacji lasów, kraje RWPG staną wkrótce w obliczu konieczności rozwiązań alternatywnych w likwidacji narastających niedoborów drewna na skutek odziedziczonych zniszczeń majątku leśnego i nowych zadań wzrostu ekonomicznego. Wśród alternatyw i ich optymalnej kombinacji należy wymienić: intensyfikację wzrostu własnego majątku leśnego na pniu i zdolności produkcyjnej lasów, na co potrzebny jest czas kilku generacji ludzkich i koszt równy co najmniej wartości przyszłego importu z jednej strony, a sam import drzewny o zanikających możliwościach z drugiej strony.

V. WNIOSKI

1 — Polska w systemie ekonomiki planowej ma szanse zachowania zasady samowystarczalności kraju w zakresie drewna przemysłowego w pierwszej fazie co najmniej do 1990 r. to jest do osiągnięcia wskaźnika rocznej konsumpcji rzędu 1 m³ na mieszkańca rocznie, m. in. dzięki:

a) tworzeniu od 1950 r. nowej bazy drewna w postaci zadrzewień przydrożnych, które w latach 1950—1975 pod egidą Frontu Jedności Narodu zrealizowano w ilości 202 mln sztuk, odnawiając egzemplarze, które uległy z różnych przyczyn zniszczeniu;

b) dzięki powiększeniu lesistości kraju po wojnie z 22% do 27% z dalszą perspektywą 30% (1990) i 34% (2000);

c) dzięki wprowadzeniu naukowych zasad do systemu zagospodarowania i intensyfikacji lasów;

d) rygorystycznemu systemowi kontroli rozmiaru wyřębu. Np. w lasach państwowych w 25-leciu 1955—1980 rozmiar wyřębu grubizny wzrasta z 18,1 do 20,5 mln m³, czyli o 13,2%, lub 0,5% rocznie, przy wzroście ludności w tym czasie o 27,3% lub o 1,1% rocznie.

Dalsze etapy likwidacji deficytu drzewnego, to efektywność wzrostu lesistości, przebudowy ekologicznej drzewostanów w strefach przemysłowego zagrożenia (ekshalaty, ścieki), program nawożenia gleb i selekcji genetycznej drzew i drzewostanów. Walka o „miliard dolarów” deficytu drzewnego w Polsce w połowie przyszłego 100-lecia przypomina treść pro-

gramu MERA. W obu krajach chodzi o 2-krotny wzrost zdolności produkcyjnej lasu, w Finlandii z 45 do 90 mln m³ rocznie, w Polsce z 23 do 46 mln m³ drewna przemysłowego rocznie. Chodzi o program optymalny, to jest taki, który gwarantuje progresję zasobów drzewnych na pniu, pełne osiągnięcie docelowego poziomu produkcji globalnej leśnictwa i optymalizację jego funkcji pozaprodukcyjnych, w osiągalnie krótkim czasie przy pomocy zapewnionych środków materialnych, kadrowych i naukowych.

2 — Koncepcja metody modelowo-wskaźnikowej w opracowaniach prognoz perspektywicznych i przestrzennych w trójkącie: „leśnictwo, przemysł, środowisko człowieka” zasługuje ze względu na szereg zalet na weryfikację w różnych warunkach ekonomiczno-politycznych celem ewentualnego jej udoskonalenia.

3 — W świetle 10-letnich doświadczeń polskich nad rozwojem teorii i praktyki prognozowania leśnictwa wydaje się, że istnieje realnie pilna i narastająca potrzeba szkolenia i doskonalenia na poziomie akademickim naukowych ekspertów — prognostyki branżowej, pod egidą ONZ i jej organów w jednym z uniwersytetów leśnych, z przeznaczeniem głównie na potrzeby krajów „trzeciego świata”, które w kształtowaniu światowego bilansu drzewnego mają coraz większą rolę do spełnienia. Osobiście jako najlepszy wybór takiej uczelni z systemem planowych wykładów, seminariów, zjazdów i konferencji naukowych widziałbym Wydział Rolniczo-Leśny tutejszego Uniwersytetu nie tylko ze względu na jego osiągnięcia naukowe, doświadczenia i inicjatywę w koncepcji prognozy „MERA”, ale nade wszystko ze względu na optymalne swe położenie na geograficznej granicy różnych światowych systemów ekonomicznych.

Краткое содержание

Прогнозирование экономического роста, как система логического мышления и деятельности, имеет в лесном хозяйстве в разных условиях места и времени, традицию последних 25 лет, а в Польше датируется с 1965 года, т.е. с научного симпозиума организованного для стран-членов СЭВ по вопросу экономических исследований в лесном хозяйстве находит свое начало, вероятно, с III Всемирного конгресса лесного хозяйства, проходящего в Хельсинках (Финляндия 1949), на котором делегат Польши Р. Фромер представил пионерский реферат: «Возможности планирования мирового лесного хозяйства».

Следующие 4 мировые лесные Конгрессы, включая VII Конгресс в Буэнос Айрес (1972), показали исключительно быстрые темпы роста прогностических исследований в лесном хозяйстве, а особенно макроэкономического типа в мировом, региональном и отечественном масштабах. Экологическая специфика лесов и их политическое значение говорит о том, что нет и не может быть в научном прогнозировании универсальных решений.

Система плановой экономики в радиусе своего воздействия применяет как научно обоснованное исходное понятие общественной пользы и связанные с ней принципы, также как:

1 — принцип расширенной репродукции возобновляемых ценностей и услуг лесного хозяйства,

2 — принцип единства общественных целей лесов и лесного хозяйства как элемента национальных ценностей и как интегрального компонента естественной среды человека.

Обращение У Танга (1969) по вопросу «Человек и среда», стокгольмской конференции ООН на ту же самую тему (1972) и недавние рапорты «Римского клуба» не удивили страны-члены СЭВ, применяющих систему планового хозяйства, в области хозяйствования лесными ресурсами, но подтвердили их рациональность в мировом масштабе.

Обзор проведённых до сих пор прогнозов экономического роста мирового лесного хозяйства показывает сложность научно-исследовательской проблематики в этой отрасли научной и практической деятельности, в частности — необходимость международного сотрудничества и координации в области исследований и обучения кадров специалистов (экспертов и прогнозистов).

Актуальной основной проблемой в этой области в Польше является система финансирования и экономический расчёт экономических прогнозов лесного хозяйства, способных обеспечить страну от реальной угрозы древесного дефицита и его последствиями.

Из анализа принципов и проблем прогнозирования лесного хозяйства в системе плановой экономики и в системе экономики рынка был сделан ряд частных выводов и целевых тезисов.

Первые из них касаются рабочей гипотезы, что Польша в системе плановой экономики имеет все данные сохранения принципа экономической независимости страны в области промышленной древесины, по крайней мере, в первой фазе политики индустриализации страны до 1990 г., т.е. до момента достижения показателя годового потребления порядка 1,3 на жителя в год, при реальной угрозе для народного хозяйства в дефиците древесины в дальнейших этапах индустриализации и урбанизации страны (20% потребления промышленной древесины в 2000 г. и 50% в середине будущего столетия).

Мероприятия по обеспечению экономической независимости страны в области древесных поставок, начатые после войны облесениями нелесных площадей, ростом лесистости страны с 22% (1945) до 27% (1975), 30% (1990) и 34% (2000), интенсификацией ведения лесного хозяйства и улучшением экологического состояния лесов, а также контролированием размера лесосеки (рост лесозаготовок толстомерной древесины в государственных лесах в 1955—1980 годах на 0,5% в год при одновременном демаграфическом росте на 1,1% в год), требуют больших капиталовложений и основательной реформы заработной платы в лесном хозяйстве.

Целевые тезисы касаются трёх проблем:

— Признание рационального характера влияния технико-промышленной цивилизации на современное и будущее положение лесного хозяйства, особенно на модель интеграции экологии и экономики леса.

— Возможности достижения странами-членами СЭВ в 1975—1990 годах максимума экономической независимости в области формирования своих древесных балансов, а также перехода в эти годы, в рамках принципа экономической интеграции и международных фондов интенсификации лесного хозяйства к плановым поставкам по примеру нефти, руды и т.д. по мере увеличивающихся потребностей.

— Роста эффективности научных исследований в области прогноз развития лесного хозяйства.

Summary

Forecasting of economic growth, as a system of regular thinking and acting, has in forestry, under various place and time conditions, tradition of recent 25 years and in Poland it dated since 1965, i.e. since the scientific symposium organized

for countries of the Board of Mutual Economic Assistance on economic research in forestry, sponsored by the Polish Academy of Sciences. The origin of the forecasting of the development of forestry in Europe, goes back probably to the IIIrd World Congress of Forestry, which took place in Helsinki (Finland, 1949), where the Polish delegate, R. Fromer gave the pioneer paper entitled "Possibilities of planning in the world forest economy".

Following four World Congresses of Forestry, together with the VIIth Congress in Buenos Aires (1972), indicated an extraordinarily rapid rate of the increase in forecast research in forestry, mainly so — of the macroeconomic type in a world, regional, and national scale. Ecological specificity of forests and political role of their situation causes that there are no and could not be any universal solutions in scientific prognosis.

The system of planned economy as a scientifically justified standpoint within the sphere of its action accepts the concept of social welfare and involved hence principles, among other things:

1 — principle of the extended reproduction of renewable resources and services of forestry,

2 — principle of the unity of social goals of forests and forestry as an element of national property and as an integrating component of natural human environment.

U'Thant's report (1969) on "Man and environment", that of the Stockholm conference of U.N. on the same topic (1972), and recent reports of the "Rome Club" did not surprise countries of the Board of Mutual Economic Assistance using the system of planned economy in the sphere of the management of forest resources, but confirmed their rationale on a world scale.

A review of recent prognoses of the economic growth of forestry in world indicates a complexity of scientific research problems in this field of scientific and practical activity and particularly — the need of international cooperation and coordination in the field of research and training of qualified personnel (experts in prognoses).

At present the fundamental problem in Poland in this sphere is the system of financing and economic calculus of prognoses in forestry capable of securing the country against the real threat of wood deficit and its consequences.

Analysis of assumptions and problems of forestry forecasting under the system of planned economy and that of market economy provided a number of detailed conclusions and directional theses.

First of these concern a working hypothesis that Poland under the system of planned economy has real chances to maintain its self-sufficiency in the sphere of industrial wood at least during the first phase of the policy of national industrialization until 1990, i.e. until the moment when the index of annual consumption will reach the order of 1 c.m. per capita per annum, with a real threat of national economy by wood deficit during further stages of industrialization and urbanization of the country (20% of the consumption of industrial wood in 2000 and 50% at the half of the next century).

Possibilities of securing self-sufficiency of the country in respect to wood supplies, initiated after the war with the action of tree planting on non-forest land, increase in forest area from 22% (1945) up to 27% (1975), 30% (1990) and 34% (2000), intensification of management, improvement in ecological status of forests, and restriction of cutting extent (increase in the harvest of timber in state forests by 0.5% per annum during years of 1955—1980 with simultaneous demo-

graphic growth by 1.1% per annum) requires great investment outlays and a thorough reform of wages in forestry.

Directional theses include three problems:

— recognition of the rational nature of the impact of technical and industrial civilization upon contemporary and future situation of forestry, particularly in the model of integration of forest ecology and economics,

— possibilities of attaining of the upper limit of self — sufficiency of the maintenance of wood balance by countries of the Board of Mutual Economic Assistance during years of 1975—1990 and meantime shifting under the principle of economic integration and international funds for the intensification of forestry to planned supplies as in the case of oil, ore, etc. according to growing demand,

— increase in effectiveness of scientific research in the field of prognoses of the development of forestry.